

Секція: Світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Макуха С.М.

*професор кафедри економічної теорії Національного університету
"Юридична академія України імені Ярослава Мудрого", м. Харків,
Україна*

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Відомо, що для економіки України характерна значна залежність від зовнішньоекономічної кон'юнктури. На початку 2000-х років на внутрішньому ринку держави реалізувалося 71% вітчизняної продукції і лише 27-28% імпоротної. У 2014 р. відповідно – 53% і 47%. Причому в групі споживчих товарів частка імпорту становила 70-80% [1, с. 5]. Співвідношення експортних та імпорتنних операцій впливає на стан платіжного балансу країни – одного із важливих факторів курсоутворення на валютному ринку, та впливу на темпи зростання валового внутрішнього продукту.

Великий німецький економіст XIX ст. Фрідріх Ліст зазначав, що в економічній теорії і практиці питання міжнародної торгівлі й торгової політики мають найважливіше значення як стосовно добробуту, цивілізації країни, так і щодо її самостійності, могутності і стійкості. Зазначена думка набуває особливої ваги та актуальності за умов жертвовного виборювання незалежності української держави. Особливе значення в контексті сучасної економіко-політичної ситуації має стимулювання експортної експансії та підвищення ефективності зовнішньоторговельних зв'язків. Досягнення поставленого завдання значною мірою залежить від експортного потенціалу і можливостей його використання, від структурної і зовнішньоторговельної політики держави.

Не викликає сумнівів та обставина, що успіх на зовнішніх ринках мають країни, спроможні поставляти високотехнологічні товари, що значною мірою залежить від галузевої структури економіки. І при переважанні, наприклад, металургійного, енергетичного або гірничодобувного секторів, які виробляють однорідну продукцію з незначною потребою в інноваціях, саме така продукція стає об'єктом експорту. Слід зазначити, що наявний науково-технічний та інформаційний потенціал України достатній для розв'язання проблеми структурної перебудови економіки, що позитивно позначиться і на структурі експорту.

Однак жодна країна не може бути і не буде конкурентоспроможною в усіх галузях економіки. Тому одним із найважливіших принципів державної інноваційної політики України повинна стати концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок. На думку відомого американського дослідника в галузі конкуренції М. Портера, «Країни досягають успіху в окремих галузях економіки тому, що середовище, що склалося усередині них, є найбільш орієнтованим на майбутнє, найбільш динамічним і стимулюючим ініціативу. У ній повинна знайти відображення глибока концепція конкурентної боротьби, що враховує сегментацію ринків, диференціацію продуктів, технологічні відмінності і економію від масштабу» [2].

Україна має значний інтелектуальний потенціал і нові технології в авіа космічній галузі, інформатиці, електрозварюванні, біотехнології, фізики низьких температур, нових матеріалів, природно-ресурсних факторів задля перетворення цих передумов у конкурентні переваги на світових ринках товарів та послуг. Країна входить до числа світових лідерів щодо виробництва ракетних двигунів і космічних пусків. Підтвердженням цієї тези є співпраця з Федеративною Республікою Бразилія, де реалізується спільний проект «Циклон-4» на космодромі «Алкантара». Україна забезпечує розробку ракети-носія та підготовку виробничої бази для її створення. Завдання Бразилії – забезпечення загальної інфраструктури пускового центру.

Про успішне завоювання міжнародних ринків підприємствами космічної галузі говорить і те, що у першому півріччі 2014 р. у структурі фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт мозкового центру космічних розробок України ДП «Конструкторське бюро «Південне» ім. М. К. Янгеля 90,3% становили саме іноземні контракти. Однак частка українських замовлень не перевищила 2,5%. Прикро, що відсутність коштів не дозволила завершити створення оперативно-тактичного ракетного комплексу «Сапсан», здатного вражати ворожі цілі на відстані до 280 кілометрів і вже у 2014 р. суттєво посилити Збройні сили України [3, с. 8].

Отже сьогодні внаслідок багатьох причин господарський механізм не забезпечує необхідного сприйняття вітчизняними підприємствами науково-технічних досягнень та їх комерціалізації, що призводить до скорочення частки високотехнологічних конкурентоспроможних товарів в експорті країни та на внутрішньому ринку товарів та послуг. Вищезгаданий учений Ф. Ліст в роботі «Національна система політичної економії» розрізняє дві групи причин, які не дозволяли забезпечувати конкурентоспроможність товарів окремих країн у середині XIX ст. Першу групу можна більш менш легко усунути. Це нестача шляхів сполучення,

відсутність технічних знань, досвіду і духу промислової підприємливості. До другої групи він відносить причини, які важко ліквідувати: нестача працевитості, просвіти, моралі та чесності в народі, низький рівень землеробства, а відтак нестача матеріальних капіталів. І найважливіше – незадовільні державні установи, відсутність свободи і правової гарантії, погано організована робота щодо боротьби з контрабандою [4]. Важко не погодитися з тим, що більшість зазначених обставин є суттєвою перепорою на шляху сучасної зовнішньоторговельної діяльності України.

Наступна ніша на світовому ринку високотехнологічних товарів, яку має зайняти українська продукція, – інформаційні технології. Експортуючи їх, Україна може конкурувати не тільки з країнами Центральної і Східної Європи, але й з іншими провідними державами світу. На її території працюють 200 тис. фахівців ІТ, і потреба в кадрах високої кваліфікації постійно зростає швидкими темпами. Згідно з прогнозом експертів, у 2015 році кількість нових робочих місць у сфері ІТ досягне 168,5 тис, з яких 106 тис будуть працювати в ІТ-експорті, 62,5 тис – на внутрішньому ринку [5].

Унікальний український заклад Інститут електрозварювання імені Є.О. Патона є лідером багатьох передових технологій зварювання, що знайшли визнання у всьому світі. Серед них хірургічний метод з'єднання живих тканин за допомогою електрозварювання, що вже понад 10 років широко використовується в хірургічній практиці. Він дозволяє швидко і майже безкровно розрізати і з'єднувати біологічні тканини. Також істотно скорочується тривалість операцій, скорочується період післяопераційної реабілітації хворих. В Інституті розроблено сучасне обладнання для зварювання живих тканин і створено його виробництво. Планується сертифікація і виробництво зазначеного обладнання у Китаї, тобто вихід на найбільший світовий ринок.

Значні конкурентні переваги на зовнішніх ринках має аграрний сектор економіки України. Вони обумовлені не тільки працелюбним українським селянством але й винятково сприятливими природними умовами. Навіть при скороченні виробництва в абсолютній більшості галузей сільське господарство України демонструє позитивну динаміку та експортні здобутки, зайнявши лідируючі позиції на світових ринках соняшникової олії, ячменю, кукурудзи, пшениці. Аграрний потенціал держави дозволяє не тільки забезпечити продовольством власних громадян, але й у перспективі нагодувати більше 300 млн людей з інших країн світу. Міністр аграрної політики та продовольства України Олексій Павленко повідомив, що У 2015 році планується відкривати нові світові ринки для експорту яловичини, свинини та молочних продуктів. З цією метою готується відповідна законодавча база, ведуться перемовини з

країнами ЄС, Китаю та, в цілому, Азії. Створюються умови для експорту продукції тваринництва до країн ЄС.

Наблизити українську аграрну продукцію до стандартів ЄС і одночасно підвищити її конкурентоспроможність можливо на основі експорту продукції органічного землеробства. Тенденції світових продовольчих ринків демонструють зростання попиту на екологічно чисті продукти, що відкриває перед нашою динамічною галуззю значні експортні перспективи. Україна має всі умови для реалізації відповідних технологій. Однак фахівці вважають, що застосування системи органічного виробництва має ще багато перешкод, пов'язаних з відсутністю ринку землі, недостатнім правовим, фінансовим та інституційним забезпеченням зазначеного виробництва.

З метою активізації експортної експансії України необхідно посилити роль технологічних парків, де здійснюється оптимальний зв'язок науки, експериментального і дослідно-промислового виробництва, конструкторських бюро. Наразі кількість українських технопарків зростає. Особливі сподівання щодо розвитку високотехнологічного бізнесу в галузі ІТ, фармацевтики, біотехнологій, енергозбереження та енергоефективності пов'язані зі створенням парку високих технологій «BionicHill», першу чергу якого планується здати в експлуатацію 2015 року.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Писана, Н. Без державного протекціонізму не обійтися [Текст] / Н. Писана // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 83.
2. Портер, М. Конкурентные преимущества стран. [Електронний ресурс] / М. Портер. – Режим доступу: [http :
://www.seinstitute.ru/Files/Veh6-35_Porter.pdf](http://www.seinstitute.ru/Files/Veh6-35_Porter.pdf).
3. Крючков, О. Космос став ближче [Текст] / О. Крючков // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 183.
4. У 2015 році в ІТ-експорті України працюватиме 106 тис фахівців. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/~/318774>.
5. Ліст, Ф. Национальная система политической экономики. [Електронний ресурс] / Ф. Ліст. – Режим доступу : <http://www.rulit.net/books/nacionalnaya-sistema-politicheskoy-ekonomii-read-31593-83.html>.